

AL PATRULEA VAL

România în fața revoluției tehno-economice a secolului XXI

Intermedierea financiară și noile instrumente monetare:
Pivotul mării transformări a economiei României în orizontul 2030

kpmg.ro

Preambul

România contemporană este rezultatul a trei mari valuri de transformări structurale ale economiei românești:

01

Primul Val

a fost dat de modernizarea profundă și rapidă de la mijlocul secolului XIX și care a făcut trecerea de la formele instituționale și economice premoderne, care erau dominante în spațiul populat de români până la acea vreme, către noile sisteme industrial-urbane aduse în prim-plan în occidentul european de Revoluția Industrială.

03

Cel de al Treilea Val

a avut loc după 1989 și a fost o combinație între dezasamblarea arhitecturii economice și instituționale comuniste din valul precedent în paralel cu un proces de reșezare structurală pe liniile date de economiile post-industriale din Europa occidentală și spațiul euro-atlantic.

02

Al Doilea Val

a avut loc după cel de al 2-lea Război Mondial, odată cu introducerea forțată a sistemului economic și a instituțiilor comuniste (prin naționalizarea și centralizarea sistemului instituit până atunci de primul val) și cu implementarea unui program național de industrializare forțată, demersuri care au dus la o arhitectură economică nouă și o dinamică diferită în România, față de occidentul european.

La doar 30 de ani după declanșarea acestui dublu proces de deconstrucție și reconstrucție în tandem, al cărui rezultat este economia românească contemporană (o economie care este considerată în acest moment în primele 20 din lume ca index al complexității⁰¹ și care este în proces de accesare la OCDE⁰²), ne vedem confrunțați cu o nouă mare provocare:

Al Patrulea Val.

⁰¹ <https://www.gisreportsonline.com/r/romania-paradox-economy/>

⁰² Organizația pentru Cooperare și Dezvoltare Economică

În acest context, Academia Română, KPMG și Universitatea București au creat un proiect menit să analizeze și prezinte pentru publicul român și decidenții publici câteva sectoare de importanță majoră ale economiei naționale, care se află acum într-un proces de schimbare profundă, fără precedent istoric, sub influența celui de-al Patrulea Val: Sectorul cercetării, dezvoltării și inovării, sectorul financiar-bancar și sectorul energiei se află pe prima linie. Importanța acestor sectoare și a

transformărilor prin care trec în prezent este atât de mare încât nu este exagerat să spunem că viitorul României, modul în care va arăta țara noastră peste 20 de ani, este strâns legat de modul în care aceste transformări sectoriale vor fi gestionate și de felul în care rezultatul acestor mutații va fi armonizat (sau nu) la nivel național de către decidenții politici și societatea românească.

Obiectivul demersului de față este de a contribui la informarea publicului românesc și a

decidenților politici, oferindu-le o mai bună înțelegere a provocărilor cu care se vor confrunta ca societate și economie în următorul deceniu.

Unul dintre domeniile majore afectate de aceste transformări radicale este sectorul financiar-bancar, un domeniu care se află în centrul redefinirii viitorului economiei și societății noastre.

Acest sector nu doar că reprezintă o componentă majoră a economiei naționale, ci și o piesă esențială a arhitecturii

economice românești, fără de care funcționarea acesteia ar fi imposibilă.

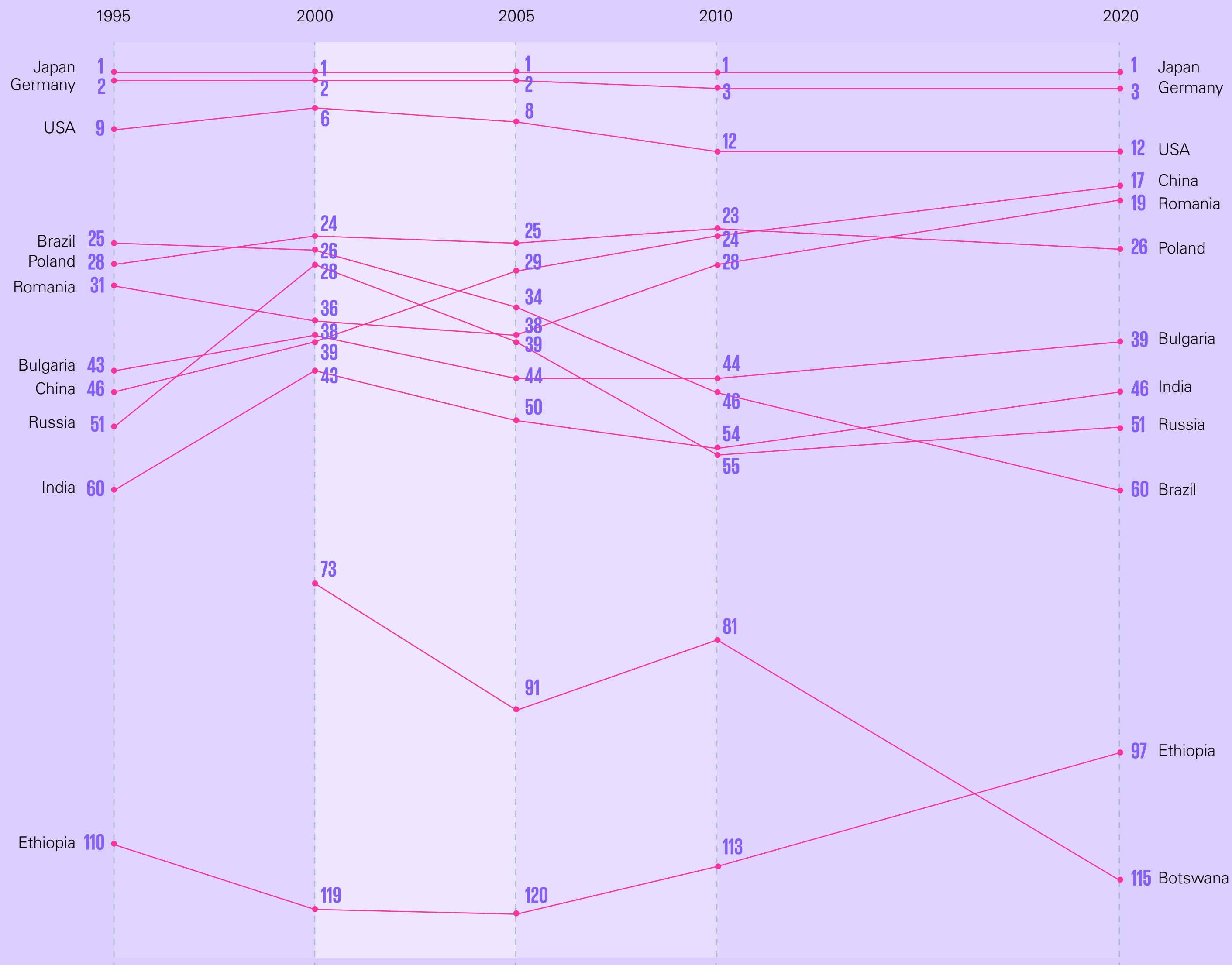
Vrem să înțelegem mai bine perspectivele acestui domeniu în anticiparea următoarelor decenii, sau pe scurt, în orizontul 2030.

Pentru abordarea noastră, dincolo de consultarea și studierea surselor și publicațiilor de specialitate, ne-am angajat într-un dialog cu câteva dintre cele mai semnificative figuri ale domeniului, experți și decidenți aflați în prima linie a acestor evoluții.

Ne-am concentrat pe principalele teme și trenduri care vor influența sectorul în următorul deceniu, luând în considerare anchetele făcute cu specialiști și lideri din acest domeniu la nivel internațional și în alte economii majore din lume.

Ne-am axat atenția pe temele considerate de către respondenți ca reflectând trendurile definitorii ale perioadei, mai ales cele cu o probabilitate ridicată de materializare.

Dorim să analizăm cum anume vor afecta aceste trenduri economia și societatea românească, adică modul specific în care Al Patrulea Val va influența sectorul financiar-bancar din țara noastră, precum și cum acest sector va contribui la reconfigurarea economiei și societății românești în acest orizont de timp.

Dintre numeroasele modalități de a măsura performanța economiei unei țări, Indicele de Complexitate Economică se remarcă prin faptul că pune accentul nu pe volum și pe indicele agregat al diversității și sofisticării activităților economice ale unei țări. România s-a clasat pe locul 19 în cel mai recent clasament, respectiv, din 2021.

Sursa: *Indicele de complexitate economică* (<https://atlas.cid.harvard.edu/rankings>)

Discuțăm și cartografiem pentru publicul românesc și decidenții publici câteva sectoare de importanță majoră ale economiei naționale, sectoare care se află acum într-un proces de schimbare profundă, fără precedent istoric sub impactul celui de al Patrulea Val.

Importanța lor și a ceea ce se întâmplă acum cu ele este atât de mare că nu este o exagerare să spunem că viitorul României, modul în care va arăta România peste 20 de ani este strâns legat de modul în care aceste transformări sectoriale vor fi gestionate și de felul în care suma acestor mutații va fi armonizată (sau nu) la nivel național de decidenții politici și societatea românească.

Premisele abordării

Orizontul de timp vizat este intervalul ce ne desparte de mijlocul "deceniului patru" (evoluții și configurații proiectabile în spațiul anilor 2025-35). Putem gândi lucrurile și ca o perioadă de tranziție ce ne desparte de finele deceniului următor.

Ritmul schimbărilor actuale este însă atât de rapid că în acest moment este foarte greu de spus în ce măsură orizontul din jurul anului 2035 mai reprezintă „prezentul extins” - așa cum în trecut se considera că reprezintă un interval de sub 20 de ani, în literatura tehnică de specialitate privind construcția predicțiilor și scenariilor.

Conștienți de limitele impuse de confluința de schimbări sociale, tehnologice, demografice și instituționale radicale pe care o traversăm, rămânem însă convinși de utilitatea unui astfel de exercițiu.

Demersul de față ne ajută să identificăm, atât (a) traiectoriile și trendurile prin care aceste configurații au potențialul de a fi realizate, cât și (b) pericolele și blocajele ce pot interveni pe parcurs.

Astfel, vom contribui la o mai bună informare a publicului românesc și a decidenților politici, cărora sperăm că putem să le oferim un plus de înțelegere cu privire la provocările cu care ne vom confrunta ca societate și ca economie în deceniul următor.

Sectorul financiar bancar se află în centrul acestor transformări majore prin care se redefinesc structural viitorul economiei și societății noastre. Sistemul monetar pare din ce în ce mai probabil să fie prins și el în acest proces mult mai devreme decât s-ar fi așteptat mulți. În cele ce urmează vom

încerca să identificăm câteva elemente definitorii ale acestor mutații. Sarcina nu este facilă. Sectorul financiar-bancar-monetar era oricum între cele mai puțin înțelese domenii ale economiei românești chiar și când funcționa mai mult sau mai puțin în parametrii tradiționali ai sistemelor economice de secol XIX și XX.

Această înțelegere redusă pe care publicul românesc și decidenții români o au este cu atât mai acută azi, când evoluțiile tehnologice bulversante induc o și mai mare confuzie și incertitudine cu privire la structura, funcționarea și rolul său în ansamblul economiei naționale.

Și totuși vorbim aici nu doar de o componentă majoră în termeni cantitativi ai economiei naționale, ci mai ales și de o piesă esențială și crucială a arhitecturii economiei românești, fără de care însăși funcționarea acesteia ar fi imposibilă. Mai mult vorbim despre punctul zero, acolo unde Al Patrulea Val va avea impactul inițial cel mai mare și de unde se va propaga cel mai profund în structura sistemului economic românesc.

Abordare

Ca modalitate de abordare am urmărit să ne focalizăm pe principalele trenduri care determină dinamica acestui sector în orizontul anilor 2030. Am luat ca reper și punct de plecare anchetele relevante făcute în ultima vreme cu specialiștii și liderii sectorului financiar-bancar la nivel internațional și în diferite economii majore din lume. Am trecut în revistă temele care s-au

degajat ca fiind cele considerate de respondenți în majoritatea acestor anchete ca reflectând trendurile definitorii pentru această perioadă.

În interiorul acestor seturi de teme, ne-am concentrat pe cele care în mod constant înregistrau cel mai mare acord cu privire la probabilitatea mare de a se materializa și la importanța lor sporită. Mai precis, cele despre care peste 50% din respondenții anchetelor respective spuneau că sunt foarte probabile.

Ne interesează însă nu doar aceste trenduri generale (și modul în care sunt privite ele de comunitatea internațională a specialiștilor).

Ne interesează ce se va întâmpla în și cu România. Și mai ales ne interesează modul în care aceste trenduri generale vor afecta în mod particular economia și societatea românească. Pe scurt, modul în care cel de al Patrulea Val se va manifesta în și prin intermediul sistemului bancar monetar.

O privire generală din interior

Alături de datele și analizele generale, o resursă majoră în orice efort de a prognoșta modul în care aceste trenduri se vor manifesta în contextul românesc este dată de opiniile celor mai autorizați specialiști și decidenți, direct implicați în aceste fenomene și evoluțiile lor.

Intervențiile avute în acest sens reconfirmă că în interiorul domeniului, la vârful acestuia, există un acord general că structura acestui sector se va transforma radical în perioada imediat următoare. Accentul este pus pe "radical". Specialiștii români și evoluțiile din România reflectate de ei nu fac excepție de la această viziune.

Este important de subliniat că aici nu e vorba de o retorică standard, de discursul oficial în mediul

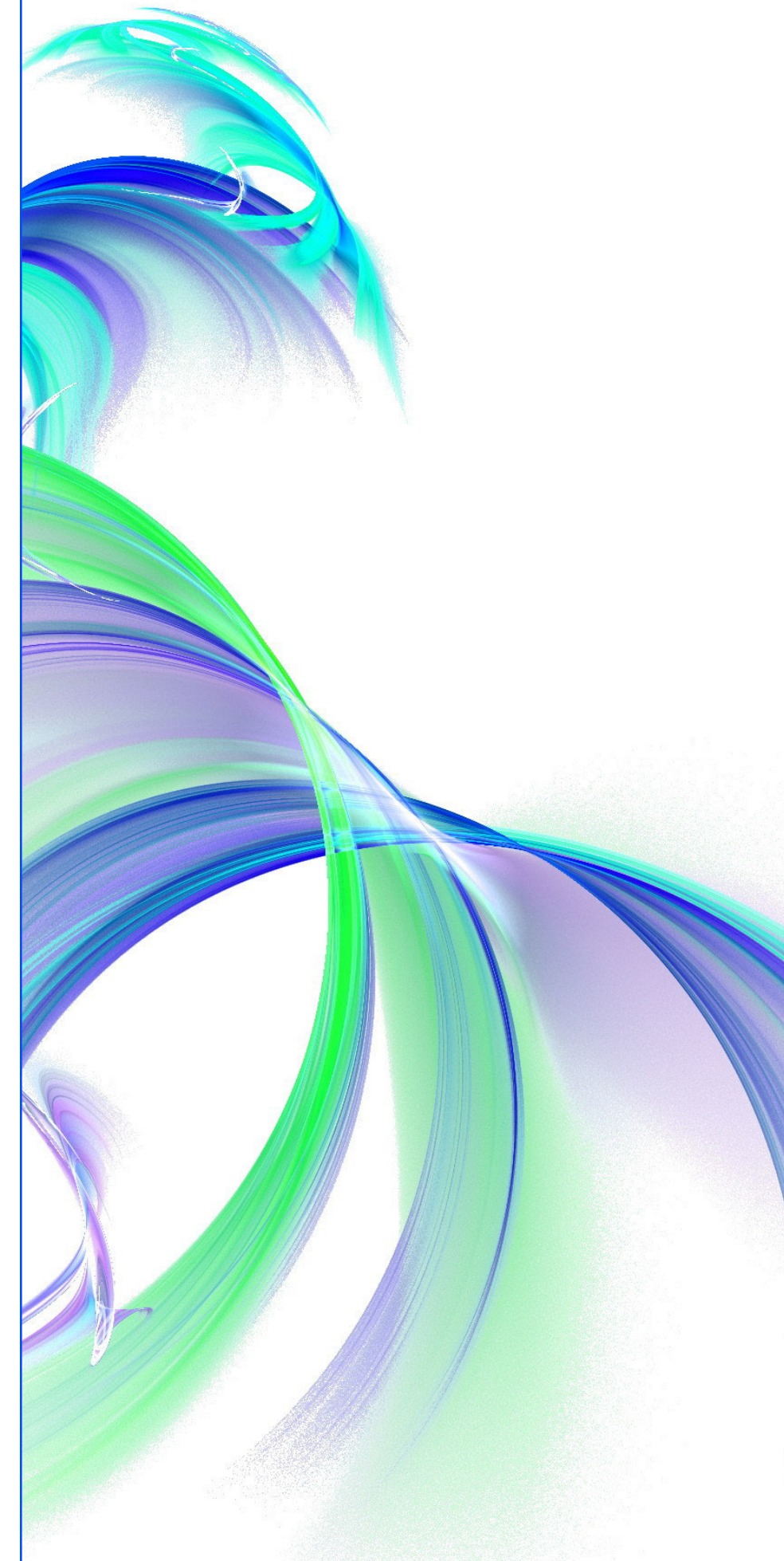
politic și corporativ cu privire la necesitatea și inevitabilitatea "schimbării" și "progresului". Și cu atât mai puțin nu este vorba de retorica modernizării sau europenizării. Abordările practice și deciziile însele sugerează că decidenții nu se raportează ca la ceva ideal, general, dezirabil sau probabil, ci la o transformare care este deja în plină desfășurare.

Toate sursele consultate manifestă convingerea că această transformare va avea repercusiuni în întregul sistem economic.

Mai mult, se iau deja în mod curent decizii majore strategice și operaționale din această perspectivă.

Caracteristici tradiționale ale sectorului bancar care au asigurat timp de decenii sau poate de secole continuitatea și trăsăturile definitorii sunt, se pare, sub puternică presiune și vor suferi semnificative schimbări mai repede decât publicul larg s-ar aștepta.

Mutația sectorului financiar-bancar în direcții fără precedent istoric se întâmplă deja. Al Patrulea Val ne aduce într-un punct de răscruce.

O discrepanță notabilă și problematică

Înainte de a discuta trăsăturile și direcțiile dominante ale acestor transformări să notăm o observație importantă: există, în cazul României, o discrepanță foarte mare pe de o parte, între modul în care publicul larg și decidenții politici înțeleg această transformare structurală și pe de altă parte, modul în care specialiștii și cei implicați direct în ea se raportează la evoluțiile viitoare.

Ne aflăm într-o situație chiar și mai dramatică decât am anticipa în lumina tradiționalei ignoranțe și confuzii publice privind acest sector.

Publicul și decidenții nu par să aibă decât o conștiință vagă a forțelor puse în

mișcare și a ceea ce este pe cale să se întâmple. În măsura în care au anumite idei, ele sunt confuze și se proiectează într-un orizont de timp foarte lung în raport cu realitatea: 10-20 de ani. În fapt însă cei avizați ne spun că realitatea acestor trenduri s-a instalat deja.

Vom discuta mai târziu acest aspect important. În această fază doar subliniem că această discrepanță de percepții va pune probleme foarte serioase în viitor, dacă se va menține. Raportul de față încearcă să contribuie la diminuarea acestor discrepanțe.

De la consolidare ...

Marile transformări în sistemul financiar-bancar se instalează pe mai multe paliere între care există legături intrinseci. Să le luăm pe rând, urmărind logica acestor legături. În primul rând, este vorba despre un trend puternic de consolidare:

Afirmații de tipul celei potrivit căreia consolidarea băncilor existente va reduce numărul de instituții cu 25% și numărul de sucursale cu 25% chiar înainte de sfârșitul acestui deceniu, primesc în mod constant acordul a mai mult de 50% din cei consultați în diferite

anchete și interviuri făcute în lume în ultima vreme în rândul celor din branșă. Percepția nu este diferită nici în cazul României. Acest trend este indubitabil. Există însă niște nuanțări necesare în ceea ce privește România.

... la restructurare

Sistemul nostru bancar, explică Sergiu Oprescu, Președinte Executiv al Alpha Bank România și Director General al Rețelei Internaționale Alpha Bank Group, s-a configurat în mod natural în 3 categorii de bănci: primele 7 bănci care au împreună aprox 77% cotă de piață cu ROE de 14-15%, în principal determinate de economia de scală. În eșalonul doi sunt 8 bănci care au între 4%-1% cotă de piață, dar cu un ROE mai mic. Și eșalonul trei de bănci: 21 de bănci cu cotă de piață sub 1%, unele dintre ele având ROE negativ.

Deci, o anumită formă de consolidare deja a avut loc în România. Consolidarea a însemnat decuplarea eșalonului unu de bănci de restul. Întrebarea care se pune în orizontul anilor 2030, spune Oprescu "este dacă în această etapă de dezvoltare a pieței financiare din România avem nevoie de 7-8 mari bănci sau avem nevoie de mai multe bănci pe piață. Cu alte cuvinte, vrem să avem și bănci de nișă mai specializate și mai mici sau doar 7-8 bănci mari universale și cum anume vor putea acestea să se re poziționeze".

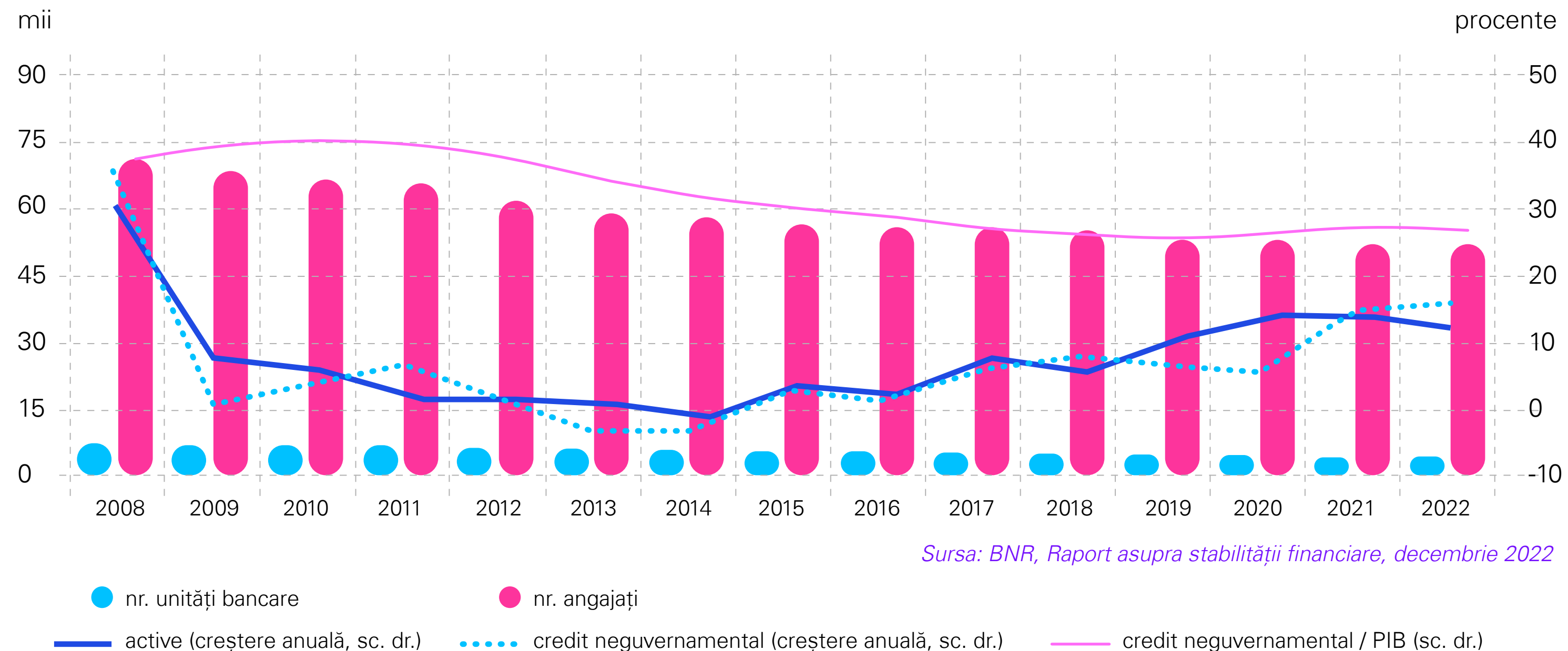
Sergiu Oprescu

Președinte Executiv,
Alpha Bank România,
Director General al Rețelei
Internaționale
Alpha Bank Group

Lucian Croitoru, Consilier al Guvernatorului BNR pe Politică Monetară, afirmă la rândul său convingerea că reducerea numărului de instituții bancare, așa cum le cunoștem acum, va fi inevitabilă. La fel și numărul de sucursale fizice. Dar în viziunea sa, ritmul va fi mai lent.

"Noi avem puține bănci comparativ cu alții (putin peste 30 de bănci). De aceea, consolidarea va avea o viteză mai mică". De asemenea, exprimă același scepticism privind eșalonul 3: „Segmentul microbăncilor este cel mai vulnerabil și probabil va fi absorbit.”

Indicatori sintetici privind sectorul bancar românesc

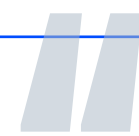
Lucian Croitoru

Consilier al
Guvernatorului
BNR pe Politică
Monetară

Ömer Tetik, CEO al Băncii Transilvania, aduce aici o observație foarte interesantă cu privire la aceste trenduri și la un factor mai puțin sesizat, dar care operează de multe ori în spatele trendurilor vizibile:

Responsabilizarea excesivă a sectorului bancar printr-o explozie de reglementări.

Au apărut, spune el, foarte multe reglementări, aproape imposibil de urmărit.

Suntem responsabili de tot, iar când apare o problemă de sancțiuni, cum se întâmplă acum, totul este pe umerii băncilor. La fel, când apare o problemă de fiscalizare și spălare de bani, totul este pe umerii băncilor șamd...

De aceea, continuă el “nu văd prea multe șanse în următoarea perioadă pentru băncile mici. Costul de conformare la reglementări a crescut exponențial și asta schimbă și modul de operare”.

Ömer Tetik crede că reacția sistemului bancar încă nu este total cristalizată și bine calibrată: “Vedem cum neo-banking sau shadow banking, dar în mod special Big Tech - Apple și Google, poate Facebook - se poziționează din ce în ce mai ferm vizând domenii și nișe tradiționale ale sectorului financiar-bancar.”

**Ömer
Tetik**

CEO,
Banca Transilvania

Aceste observații sunt întărite de Sergiu Manea, Președinte al Comitetului Executiv al BCR. Din nou, întrebarea nu este atât de mult dacă consolidarea și comasarea se va întâmpla, ci care sunt implicațiile și complicațiile acestui proces.

De pildă, Sergiu Manea spune că dacă ne uităm la cât de eficient socio-demografia alimentează aceste transformări “vorbim de o comasare a zonelor urbane și implicit a țintirii de către bănci a clienților bancabili: de unde rezultă o supra-bancarizare în zonele urbane și o sub-bancarizare în zonele limitrofe, rurale.”

Pe scurt, pentru specialiștii și decidenții din sistemul bancar problema reală nu pare să fie dacă acest trend global de consolidare va avea loc în mod

semnificativ și în România: devine mai degrabă neinteresantă evaluarea prin perspectiva a câte bănci funcționează uitându-ne la IHH (Indicele Herfindahl-Hirschmann sau indicele de concentrare⁰³). Indicele de Concentrare este deja semnificativ. Consolidarea este deja o realitate.

Întrebările interesante sunt mult mai nuanțate, fiind legate de schimbările de structură, operare și relație cu restul sistemului economic. De asemenea, se pun întrebări practice foarte precise: Cum rezistă băncile din eșalonul doi și care sunt strategiile de adaptare și supraviețuire pentru eșalonul doi și trei?

Atenția, așadar, trebuie mutată pe aceste aspecte structurale, organizaționale, calitative și pe forțele tehnologice, demografice și instituționale care le pun în mișcare.

⁰³ Indice de concentrare a pieței, adică a măsurii în care un număr mic de întreprinderi reprezintă o mare parte a pieței. Indicele HH este utilizat ca un indicator posibil al puterii de piață sau al concurenței dintre întreprinderi. El măsoară gradul de concentrare a pieței, prin însumarea pătratelor cotelor de piață ale tuturor întreprinderilor din sector. Când, de exemplu, pe o piață numărând 5 întreprinderi, fiecare dintre ele deține o cotă de piață de 20 %, IHH este, atunci, egal cu: $400 + 400 + 400 + 400 + 400 = 2000$. Cu cât IHH-ul unei piețe date este mai ridicat, cu atât mai mult este concentrată producția într-un număr mic de întreprinderi. În general, când IHH-ul este inferior cifrei 1000, concentrarea pieței este considerată slabă; când indicele este cuprins între 1000 și 1800, concentrarea pieței este considerată medie, iar când IHH-ul este superior cifrei 1800, aceasta este considerată înaltă.
© www.consiliulconcurentei.ro

Sergiu Manea ilustrează conexiunea dintre comasare, evoluțiile demografice care afectează prezența sucursalelor în zonele urbane, respectiv zonele limitrofe și evoluțiile tehnologice. “Ideea de sucursală s-a schimbat: nu mai este locul de efectuare a tranzacțiilor financiare”.

Dacă ai un smartphone, angajații din sucursală te vor ruga să instalezi aplicația bancară. A face un drum fizic la bancă pentru o tranzacție devine ceva inutil.

Astfel, natura serviciilor oferite în spațiile fizice se schimbă, iar cu asta numărul și funcțiile sucursalelor se schimbă și ele.

Dar există și un trend invers în unele privințe: “În zona de corporate banking, poziția este la polul opus: ne gândim la mai multă capilaritate. De la prezența în 18 centre comerciale de afaceri vom merge spre 40, spune Manea, cu referință la propria strategie în acest sens.

Sergiu Manea

CEO,
Președinte al
Comitetului Executiv,
Banca Comercială
Română

În același timp, tendința de consolidare care se manifestă pe segmentul jucătorilor tradiționali este contrabalansată de un fenomen de diversificare și fragmentare a pieței serviciilor financiare prin apariția unor jucători noi, de tip fintech.

Aceștia sunt, de regulă, startup-uri din domeniul tehnologiei, ce vin cu abordări inovatoare și servicii intuitive, eficiente, accesibile – atrăgând, atât din clienții existenți ai băncilor, cât și segmente de clientelă sub-bancarizate.

Astfel, piața este în realitate mult mai efervescentă și mai competitivă – în special pe zona serviciilor de plăți, unde inovația tehnologică este potențată și de evoluțiile pe linie de reglementare (a se vedea pachetul legislativ european PSD2).

Deci, vorbim despre o schimbare structurală masivă. Bulversări și reșezări majore, nu doar cosmetice de PR.

Digitalizarea în sine nu e un proiect terminat.

Același Sergiu Manea atrage atenția că în zona de servicii financiare pentru populație se conturează două puncte de contact: **contactul de natură tranzacțională** (smartphone și contact center), însă **contactul de conținut** (financial advice) va continua la nivel uman îmbogățit și ușurat de digital tools și data tools.

Dacă în România ne propunem ca obiectiv în orizontul 2026-2030 să avem realmente remote banking extins la nivel național, este tehnic și organizațional fezabil.

Întrebarea este dacă societatea românească este pregătită. Așa cum vom vedea mai târziu, răspunsul e departe de a fi foarte ferm și clar.

Mega factori ai restructurării

Bigtech

ca jucător major

Prin urmare, ilustrațiile utilizate mai sus ne indică faptul că pentru a înțelege ce se va întâmpla în România în sectorul financiar-bancar la orizontul 2030, ar trebui să urmărim mai adânc forțele care stau în spatele acestor transformări. În acest sens, central întregii discuții este faptul că în afara trendului de digitalizare de prima și a doua generație, apar acum două surse adiționale majore ce vor avea un efect bulversant, două mega-forțe:

Prima va fi legată de revoluția blockchain inclusiv sau mai ales cu implicațiile sale în ceea ce privește sistemele monetare și fluxurile financiare. Cea de-a doua este iminenta intrare a unor megaplayeri noi în topul companiilor de profil,

fapt ce va duce la o reșezare majoră a mediului competițional peste tot în lume, cu repercusiuni majore și pentru România.

Dacă despre prima publicul și decidenții au mai auzit, în ceea ce o privește pe cea de a doua se poate spune că este pentru marea majoritate încă o mare necunoscută. Să le luăm una câte una.

Să începem cu intrarea în arenă a unor mega firme de Big Tech (Google, Meta, Twitter etc.) care vor pătrunde rapid în top 10 furnizori de servicii financiare la nivel global. Această mutație va fi însoțită sau dublată de o diversificare și complexificare a serviciilor financiare care vor combina banking, retail, sănătate sau alte servicii pe aceleași platforme. Un peisaj cu adevărat transformat se ridică la orizont.

Sergiu Oprescu explică logica economică din spatele acestui trend în care elementul tehnologic face acum posibile evoluții de neimaginat acum câteva decenii. "Noi vorbim despre bănci, dar pe fond subiectul este clientul. Noi acum vindem mere, dar dacă clientul vrea portocale, iar noi nu începem să producem portocale, cei care vor începe

să producă portocale vor lua cota de piață." Iar cei care se poziționează acum în sensul ofertei de servicii dorite de client sunt megaplayerii BigTech (Google, Meta, Twitter etc). Ei au și tehnologia și capacitățile logistice și bazele de date necesare acestei mișcări în direcția unor servicii complexe integrate. Unda de șoc se va resimți până în România.

La rândul său, Sergiu Manea pune în lumină avantajul comparativ cu care acești noi mega jucători intră în arenă: "Este adevărat că Big Tech reprezintă o mare provocare și un mare risc pentru status quo. Motivul este simplu: au mai multe date, capacități și experiența analitică prin care pot anticipa și gestiona riscul inclusiv prin dezvoltarea unor modele predictive.

În plus, acționând în zona nereglementată se mișcă mult mai repede. Jucătorii majori tradiționali de tip Mastercard și Visa, spune Manea, vor trebui să se reinventeze:

Credit card și debit card se vor reduce la wallet to wallet. Nu va mai fi nevoie de scheme monopolistice. De ce nu s-ar putea un certificat între wallet-ul meu și wallet-ul tău cum este între banca mea și banca ta?

Avem așadar conceptul de platformă: banking, retail, healthcare o întreagă serie de servicii amalgamate în jurul unor noi capacități tehnologice instituționale avansate și a unor baze de date care permit administrarea și micro managementul în timp real a fluxurilor și proceselor. Această restructurare este considerată inevitabilă: Standardul nou în domeniu se pare că va fi „multifaceted business”: o platformă cu furnizori din toate domeniile.

Un scenariu posibil ar fi o fuziune între banca tradițională și aceste modele noi de banking, adică o fuziune între furnizorii de produse financiar-bancare cu furnizorii de experiență financiar-bancară.

Toți interlocutorii însă atrag atenția asupra faptului că în toate aceste evoluții, esențial rămâne în continuare clientul. Doar alinierea dintre potențialul oferit de noile tehnologii și formule organizaționale și nevoile și interesele clientului face posibilă toată această mutație istorică. Este ceea ce Sergiu Oprescu numește “client centricity” (centrare pe client): “Când pun clientul în mijloc, ar trebui să îi dau cel mai bun serviciu din fiecare ofertă de servicii pe care o am, deci trebuie să mă adaptez”.

De exemplu: “Nevoile clientului se modifică și de aceea a apărut Revolut care are peste 2 milioane de clienți. Au venit cu o platformă în întâmpinarea unui segment mare de clienți.

Sergiu Manea notează că aici este vorba nu doar de România. “După dot-com bubble când a început

proiectarea experienței digitale (Amazon, Spotify, etc.) industria financiar bancară s-a ajustat foarte târziu la nevoile de masă”.

Acesta este contextul în care „neobanks și fintech au apărut, au profitat și profită oferind o mai bună experiență a clientului. Fac plăți foarte rapid, foarte puțin dau credite.

Dar abilitatea lor de a avea o monitorizare mai bună și a menține relația cu clienții a reprezentat și va reprezenta un avantaj imens.”

Ömer Tetik crede că reacția sistemului bancar încă nu este total cristalizată și bine calibrată:

“Dacă mergeți la paneluri, forumuri, bancherii vorbesc foarte mult, dar ce fac ei în banca lor, acasă la ei, este de multe ori altceva... În timpul acesta, vedem cum neo-bank sau shadow banking, dar în mod special Big Tech, vorbim despre Apple și Google, poate Facebook, se poziționează din ce în ce mai ferm vizând domeniile tradiționale și nișe tradiționale ale sectorului financiar-bancar.”

Concluzie

Pe scurt, sub dubla presiune a tehnologiei și a clienților, s-a creat o nișă pe care Big Tech intră acum cu potențial de a bulversa întregul sector. Toți cei consultați și toate sursele folosite atrag atenția că aceste trenduri globale vor fi urmărite activ și absorbite de sistemul bancar din România sau acest sector va fi victima adopției de către client a soluțiilor oferite de cei care vor fi cu un pas înainte. Implicațiile pentru sistemul economiei naționale sunt imense. Întrebarea nu este dacă, ci cine va fi cel mai afectat?

Toate cele de mai sus, avertizează Lucian Croitoru, vor atrage necesitatea unor schimbări în domeniul reglementărilor și legislației: însăși noțiunea de bancă se va schimba. Iar cadrul de reglementare va fi extrem de important în acest sens. Va fi un proces european care la rândul său va trebui să țină cont de un proces global. Reglementatorii tind să devină uniformi în modul de abordare al măsurilor, pentru a nu crea dezavantaje pe piața internă și pentru a evita așa numitul "regulatory arbitrage". În plus, mai este încă ceva: Big Tech are o mare "necalitate": afectează concurența și supune economia unui număr mic de jucători, și ajungem astfel spre un monopol al lor. Asta înseamnă în mod automat că problema gigantilor tech va fi pe masa reglementatorilor în mod constant în orizontul de timp despre care discutăm.

În același timp, deși intrarea marilor jucători din domeniul tehnologiei pe segmentul serviciilor

financiare este anticipată de ceva timp, pare să se contureze mai degrabă un model colaborativ, în care tehnologia vine să faciliteze, să transforme sau chiar să reinventeze serviciul financiar, care este însă în continuare furnizat de o instituție financiară – fie că e vorba de un jucător tradițional sau de un jucător de tip nou, din segmentul neobăncilor sau fintech.

Pe de o parte, această tendință ține de un apetit totuși redus al Big Tech de a intra ca furnizori direcți pe o piață cu un nivel ridicat de reglementare și foarte diferită de activitatea lor de bază. Pe de altă parte, și instituțiile financiare au învățat de la Big Tech și au început să implementeze schimbări ale modelelor de afaceri ce le permit recuperarea avantajului competitiv, punând clientul în centrul strategiei lor și integrând tehnologia astfel încât să îi ofere o experiență cât mai bună.

**Angela
Manolache**

Partner,
Head of Financial Services

Trăgând linie și luând toate acestea în calcul, în final, Lucian Croitoru consideră că sistemele bancare din România și Europa sunt reziliente în fața acestor provocări: "Nu văd de ce o bancă solidă nu va avea capacitatea de a-și crea sistemele pe care ea însăși să le gestioneze".

În Europa aproximativ 70% din tranzacții se fac prin sistemul bancar. Este greu de crezut, spune el, că nu există la nivelul actualului sector capacitatea de a face față reșezărilor impuse de șocurile tehnologice și economice în discuție.

Mega factori ai restructurării

Blockchain Criptomonedele

Aceste trenduri și mutațiile în lanț asociate lor ne îndreaptă în mod inevitabil atenția către elementul tehnologic. Mai precis, asupra modului în care elementul tehnologic aduce o mutație în ceea ce privește plățile, elementul cheie aflat în centrul întregii industrii.

Aici vorbim, desigur, despre tehnologia blockchain, o tehnologie care pare să aducă cu ea o adevărată revoluție legată de sistemul de plăți și modalitățile de execuție ale acestora. Există un larg consens între experții și actorii din domeniu că în orizontul 2030 tehnologia blockchain va fi utilizată de peste 75% din instituțiile financiare.

Mai mult, se prevede că peste jumătate dintre tranzacții și plăți vor avea loc pe canale non-bancare. Această schimbare va fi dublată de faptul că folosirea credit cardurilor se va reduce la 25%.

Pe de altă parte, experții apreciază că debit cardul va rezista datorită faptului că va continua să fie un instrument care oferă acces direct și nemijlocit la cont.

Ce înseamnă mai precis toate cele de mai sus?

Rolul de mediere al băncilor va fi supus unei presiuni mari pentru că în acest moment are loc o redefinire, nici mai mult, nici mai puțin decât a sistemelor de plăți.

Într-o lume a viitorului, instant payment va fi o normă. În loc ca o plată sau transfer să se facă prin intermediar instituțional sau lanțuri de intermediari, ea va fi executată direct între conturile digitale ale părților tranzacției.

Banca va încerca să se adapteze sistemului instant. Lucian Croitoru crede că acest proces de adaptare continuă va fi o trăsătură dominantă pentru orizontul următorilor ani.

Acest proces de adaptare nu va fi liniar, va avea suișuri și coborâșuri și va fi necesar ca decidenții și societatea românească să fie pregătiți pentru asta. Criptomonedele vin să amplifice turbulența și aici nu mai este vorba despre sistemul financiar-bancar, ci este vorba de însăși natura și

funcționarea sistemului monetar. Este vorba de o serie de reșezări majore pe linie financiar-bancară care conduce în ultima instanță în inima fundamentului monetar al sistemului.

Ömer Tetik vorbește despre această diminuare a prezenței în zona de plăți sau retail banking:

Poate să fie un fel de graduation ceremony către un sistem mai bun, unde avem și noi un rol.

După care adaugă:

Avem, cred, toate premisele să ne poziționăm unde putem să adaugăm valoare, ca să putem să continuăm să existăm, dar, într-adevăr, eu cred că numărul de bănci, model de operare, interacțiuni, totul se va schimba drastic într-un fel sau altul...

Sectorul bancar tradițional trebuie însă să reacționeze inteligent și prudent:

Când cazi în apă cu valuri mari nu trebuie să te lupți cu valurile, trebuie să te poziționezi să te duci cu valul, exact, cu curentul...

Există un consens între specialiști. Noile evoluții care includ criptomonede și blockchain (dar și formule precum Web 3.0 și metavers), vor fi absolut critice pentru orizontul imediat al următorilor ani.

Va trebui să învățăm să operăm în astfel de medii. Iar aici nu este vorba doar despre consumatori sau firmele private sau mediul corporativ.

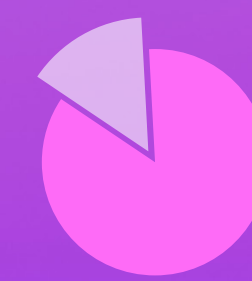
Este vorba de o reșezare generală a filozofiei economice și modului de gândire a strategiei naționale care ar trebui să se manifeste în toate structurile de decizie ale sistemului nostru politic și economic.

Sondaj KPMG în rândul băncilor din SUA

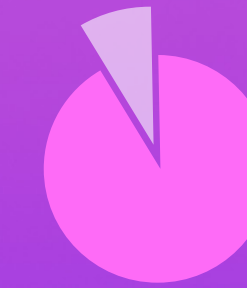
Care sunt activele digitale pe care le oferiți sau intenționați să le oferiți clienților?

15%
Crypto bank accounts

85%
Digital wallets

92%
Blockchain processes
(eg. smart transactions, transparency, trust)

18%
Crypto trading

39%
Non-fungible tokens (NFTs)

Sursa: KPMG, 2022 US Banking Industry Survey

Înainte de toate, trebuie început cu o reevaluare realistă a trendurilor. Ömer Tetik dă un exemplu în acest sens: Bitcoin și celelalte crypto au început cu un mesaj greșit, și anume că nu poți să fii controlat și că acesta e punctul forte al cryptomonedelor. Sau cel puțin așa s-a înțeles.

Dar asta a împins "toată percepția sectorului într-o direcție greșită, ceea ce a creat un val de reacții din partea băncilor centrale sau cine controlează zona de compliance în fiecare țară, și noi, băncile, dintr-o dată, am devenit total împotriva. Am început să închidem conturile clienților care fac tranzacții cu crypto valute, iar asta, din păcate, ne-a costat, ne-a împins să rămânem în urmă".

În acest moment nu ne putem permite să intrăm într-o dezbatere sterilă sau o cruciadă împotriva criptomonedelor, spune Sergiu Manea.

Trebuie să avem în vedere în mod realist toate fațetele, atât cele pozitive, cât și cele negative. Sunt, de pildă, dincolo de amenințări și incertitudini, multe aspecte cu un potențial enorm:

„Să ne imaginăm, spune el, că tokenizăm România și avem smart contract și cadastru prin satelit, apoi ne gândim ce fel de tehnică folosim pentru a face un repository.

Să ne imaginăm că vom reuși să tokenizăm tot ce înseamnă mortgage în țara asta. Băncile au o serie de colaterale: serie șasiu etc. Cât de fungibile devin aceste colaterale? Suedia a tokenizat în acest mod”.

Lucrurile se află în plină mișcare în acest moment. Desigur, sunt multe aspecte necunoscute. De pildă, încă nu știm cât de reziliente vor fi aceste sisteme. „Pe de altă parte nu putem pur și simplu aștepta ca lucrurile să se întâmple...”

Băncile comerciale, spune Lucian Croitoru, sunt obligate să țină cont de blockchain și smart contracts și să preia eficiența adusă de aceste tehnologii. Dacă nu vor face asta, atunci vor dispărea, asta dacă ne gândim la formele actuale de organizare a lor.

Pur și simplu în acești termeni se pune problema. Noile tehnologii și giganții corporativi din domeniul lor sunt o amenințare pe care băncile încă mai au capacitatea să o gestioneze, chiar și la nivelul unor sisteme bancare și economice naționale, precum este cel al României. Ele încă mai pot integra din funcțiile pe care giganții tehnologici le vizează.

Tensiunea între aceste forțe se va manifesta în mod major și se va tranșa în domeniul reglementărilor și legislației. Pe scurt, adopția tehnologică în sistemul bancar va fi însoțită de o bătălie pe terenul reglementărilor și legislației aferente.

Altfel spus, este o zonă în care vom urmări dezvoltări majore în intervalul de timp avut în discuție. Structurile de reglementare și deciziile nu mai sunt naționale decât foarte puțin, în special pe linie de reglementare bancară. Va urma un proces în care reglementatorii se vor coordona în decizii.

O reglementare din SUA va avea în mod inevitabil implicații în România. În acest proces va trebui să avem în vedere să nu punem în dezavantaj jucătorii din piața națională comparativ cu jucătorii din alte piețe. Va fi o sarcină foarte dificilă în care acțiunea în interiorul băncilor va trebui să conveargă cu acțiunea reglementatorilor, iar toate acestea se vor petrece sub o presiune din ce în ce mai mare pusă din exterior pe multiple fronturi politice, economice și tehnologice.

Toate acestea se vor manifesta cu atât mai acut și pregnant când va fi vorba de sistemul monetar. "Să nu uităm, spune Lucian Croitoru, că banul este al guvernului și banca centrală este administratorul banului. Cât timp nu ai cedat administrarea,

puterea rămâne la tine. Băncile centrale sunt un monopol, pentru că îi asigură statului funcția de emisiune a banului. Chiar dacă banca centrală este independentă în ceea ce privește instrumentul, nu este chiar atât de independentă, având în vedere că statul a cedat acest monopol fără a oferi o garanție că nu-l va revendica vreodată".

Aici va fi marea tensiune și aici este domeniul unde decizii majore vor trebui luate mai repede decât ne așteptăm. Vom avea un sistem descentralizat sau un sistem în care instituția băncii naționale continuă să joace un rol central? Care va fi arhitectura sa europeană și ce relație va exista între aceasta și cea națională?

În plus față de aceste aspecte foarte vizibile, Sergiu Manea atrage atenția asupra unor aspecte mai puțin vizibile, dar care nu sunt nici pe departe mai puțin lipsite de semnificație. De pildă, tehnologia blockchain va aduce posibilități noi de organizare a agregării și distribuirii resurselor și fluxurilor financiare.

Descentralizarea va însemna posibilitatea unor formule noi: Dacă banca se mută din funcția de centru offline în zona de servicii mult mai diverse și complexe, atunci nu doar va crea o oportunitate, dar va fi chiar nevoie de crearea unor comunități ale deponenților. De pildă, spune Manea, "eu văd bănci care vor crea comunități de crowdfunding. Descentralizarea finanțării va fi un trend prin puterea comunității".

Platformele vor oferi aceste infrastructuri tehnologice și facilități (fie că se cheamă BCR, Meta, Apple, etc.), iar anumite forme de descentralizare vor deveni dominante.

Care va mai fi însă rolul băncilor tradiționale în aceste circumstanțe? Vor putea să își valorifice capitalul de încredere și în noua arhitectură a sistemului financiar? Sunt întrebări al căror răspuns va trebui să fie găsit în anii ce vin. Orice strategie economică a României, spune Sergiu Oprescu, trebuie să aibă în vedere că realitatea ne forțează să fim îndrăzneți și imaginativi în această privință.

Educație financiară și nu numai

O întrebare firească se ridică mereu și mereu: în ce măsură este România pregătită să facă față acestor provocări? Să ne reamintim în acest punct o observație pe care am făcut-o deja mai devreme: Anume că există în acest moment o discrepanță imensă între modul în care publicul și decidenții români conștientizează aceste transformări radicale și ceea ce ne spun experții și cei implicați direct în sectorul respectiv.

Cu toate discrepanțele, domină însă un sentiment general de optimism moderat în această privință. Există sentimentul că România are, tehnic vorbind, această capacitate și că a dovedit deja că se poate. Mai mult, se pare că și la nivelul publicului există un segment pregătit și dornic să meargă în această direcție.

Cum ne explicăm adopția atât de rapidă a românilor față de Revolut?

spune Sergiu Oprescu.

“Noi ardem etape. De pildă, am sărit de la etapa cecului la credit card direct. De ce nu am avea din nou capacitatea să facem un astfel de salt?”

Ajungem, așadar, la o mare problemă.

Este adevărat, cei din sectorul bancar se simt acum presați, așa cum comentează Ömer Tetik, să facă inteligibile aceste evoluții și să conducă publicul în noile direcții:

“Noi nu reușim întotdeauna să explicăm meseria noastră, ce facem, de ce facem, bine, clar, pe

înțelesul tuturor, vorbim prea bancherește...”.

Dar ar fi eronat să nu realizăm că există și cealaltă față a medaliei. Care este cea mai importantă până la urmă.

Anume consumatorul.

Dar ar fi eronat să nu realizăm că există și cealaltă față a medaliei - care este cea mai importantă până la urmă - și anume clientul.

Toate cele de mai sus pun o mare presiune pe adaptabilitatea și capabilitățile clienților (adică a populației în general).

Ei sunt cei care vor trebui să se adapteze noilor realități și ei sunt cei care trebuie să alimenteze evoluția și creșterea acestui sistem.

În același timp, întreaga societate trebuie să opereze la un alt nivel pentru a valorifica potențialul unui sistem financiar modernizat. Nu putem avea servicii financiare complet digitale fără o administrație publică digitalizată, spre exemplu.

În lumina celor de mai sus, întrebarea firească este în ce măsură sunt societatea română și consumatorul român pregătiți pentru asta? Sau mai bine zis, cât de mare este segmentul de cetățeni români pregătit să funcționeze în noul sistem?

Cât de mare este segmentul celor care vor fi forțați să rămână în afara acestuia? Ce poate fi făcut pentru aceștia din urmă?

Sergiu Manea exprimă o îngrijorare prezentă între toți cei familiari cu aceste evoluții: Când forțezi o măsură (de exemplu, închiderea sucursalelor) impactul e negativ și ai responsabilitatea de a face schimbarea mai ușoară pentru toți cei afectați.

Între altele, vei produce aproape sigur mai multă excluziune, mai multă inegalitate.

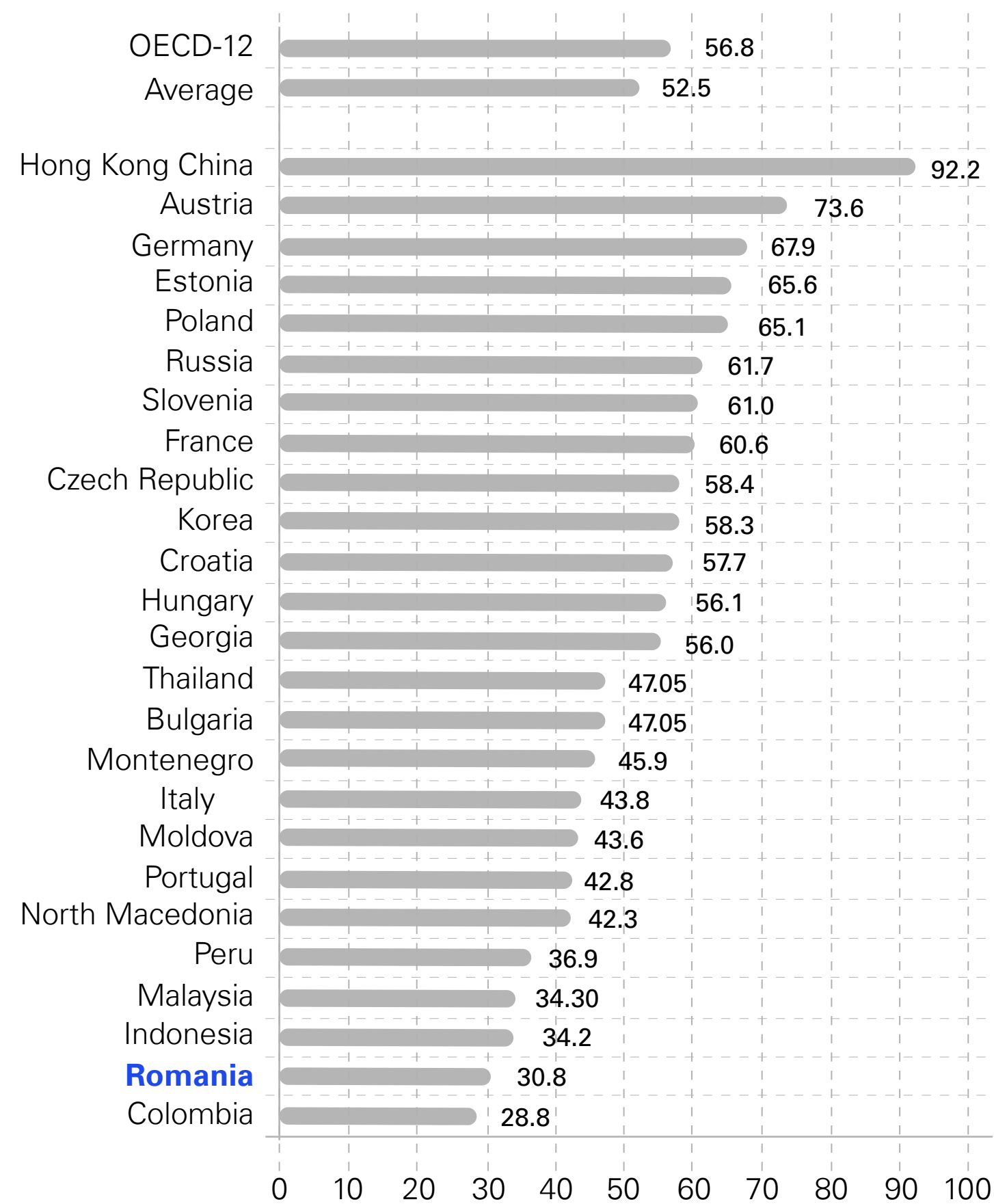
Nu toți clienții sau potențialii clienți vor putea funcționa în regimul digital și online. Pentru ei închiderea sucursalelor va fi o lovitură foarte dură.

“Varianta ideală ar fi să educi, să execuți un instrument financiar educat, apoi iar să educi și tot așa.

Căpătarea de competențe în a-ți duce viața cu ajutorul telefonului, inclusiv în domeniul financiar-bancar este absolut necesară”. Este vorba de o combinație de 50% educație financiară și 50% educație digitală.

Nivelul comparativ al cunoștințelor financiare

Procent de respondenți care au dat răspunsuri corecte la cinci sau mai multe întrebări de verificare a cunoștințelor financiare

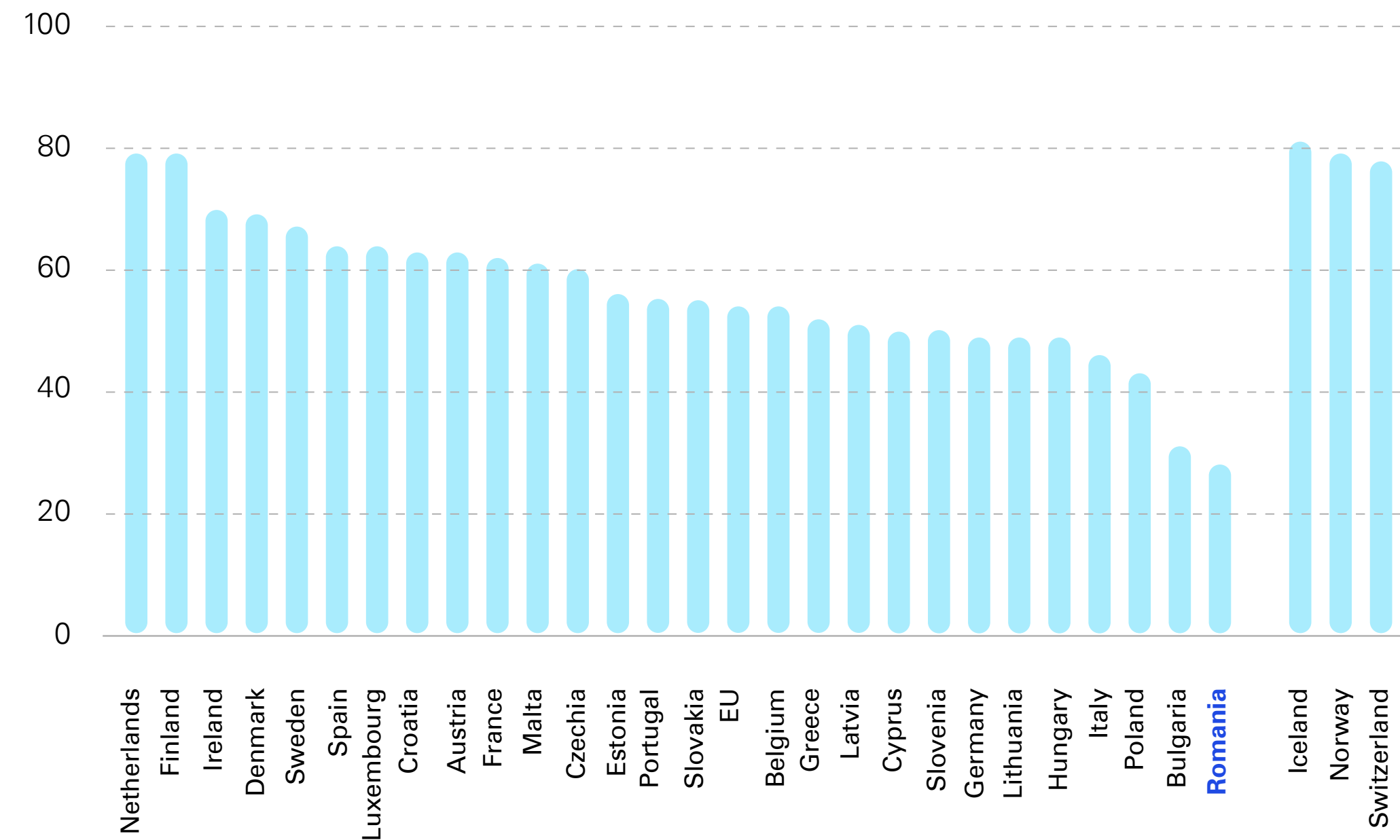

Sursa: OECD/INFE International Survey of Adult Financial Literacy, 2020

Nivelul comparativ al abilităților digitale

Persoane cu abilități digitale generale cel puțin la nivel de bază

% populație cu vârsta cuprinsă între 16 și 74 ani

Sursa: Eurostat

Sergiu Oprescu confirmă: “În România educația financiară este punctul principal în calea dezvoltării”. Ne place sau nu, progresul tehnologic și potențialul organizațional se vor confrunta cu realitățile social culturale și educaționale. Un efort în direcția educării pentru a grăbi cuplarea la noile realități este de neevitat.

La rândul său, Lucian Croitoru notează că deși nu poate fi vorba de o ruptură și de o bulversare majoră a sistemului monetar național, aceste trenduri vor face totuși ca “foarte mulți oameni să fie lăsați în afara sistemului din cauza condițiilor economice și sociale din România, cel puțin pentru un orizont relevant de timp.

Între timp, educația poate și va rezolva mare parte din teamă. Dar asta nu se va întâmpla spontan.”

Lucian Croitoru o citează pe Christine Lagarde care a spus că trecerea la Euro digital este cea mai bună modalitate de a gestiona tranziția către era digitală. Însă, explică el, mulți oameni nu sunt confortabili cu moneda digitală. Tradițiile, inerția socială, etc. trebuie luate în calcul.

Toate sursele utilizate pentru această evaluare sunt foarte explicite în sublinierea problemei masive puse de această ajustare a factorului uman. România, ca peste tot în lume, este pusă în fața unei curse între tehnologie, pe de o parte și factorul uman, pe de altă parte.

Acestea fiind spuse, este de notat aici o observație a lui Ömer Tetik, care aruncă o lumină suplimentară asupra acestei probleme: problema generațională sau, mai direct spus, problema vârstei a treia, sugerează el, poate că nu este o problemă atât de gravă, de insolubilă. Și eu gândeam, spune el, "că

persoanele în vârstă nu se vor adapta".

Doar că exact cum s-au adaptat ca să își vadă nepoții pe Instagram, s-au adaptat și la aplicațiile noastre, la bancomatele noastre multifuncționale. Am văzut asta și în pandemie, când creșterea cea mai mare a fost pe segmentul 45-65 de ani privind utilizarea de carduri și a soluțiilor de banking la distanță".

Evident, diferențele de la țară la țară contează. România punctează amestecat în această privință. În mod cert va fi forțată să răspundă într-o manieră sistematică, atât în domeniul public, cât și în domeniul privat. Al Patrulea Val este în mod automat însoțit, ca toate celelalte valuri anterioare, de o masivă dimensiune educațională și de învățare în aspecte apratent personale și rutinere ale vieții indivizilor.

Sergiu Manea ilustrează doar un singur aspect: "Insist foarte mult pe următorul lucru:

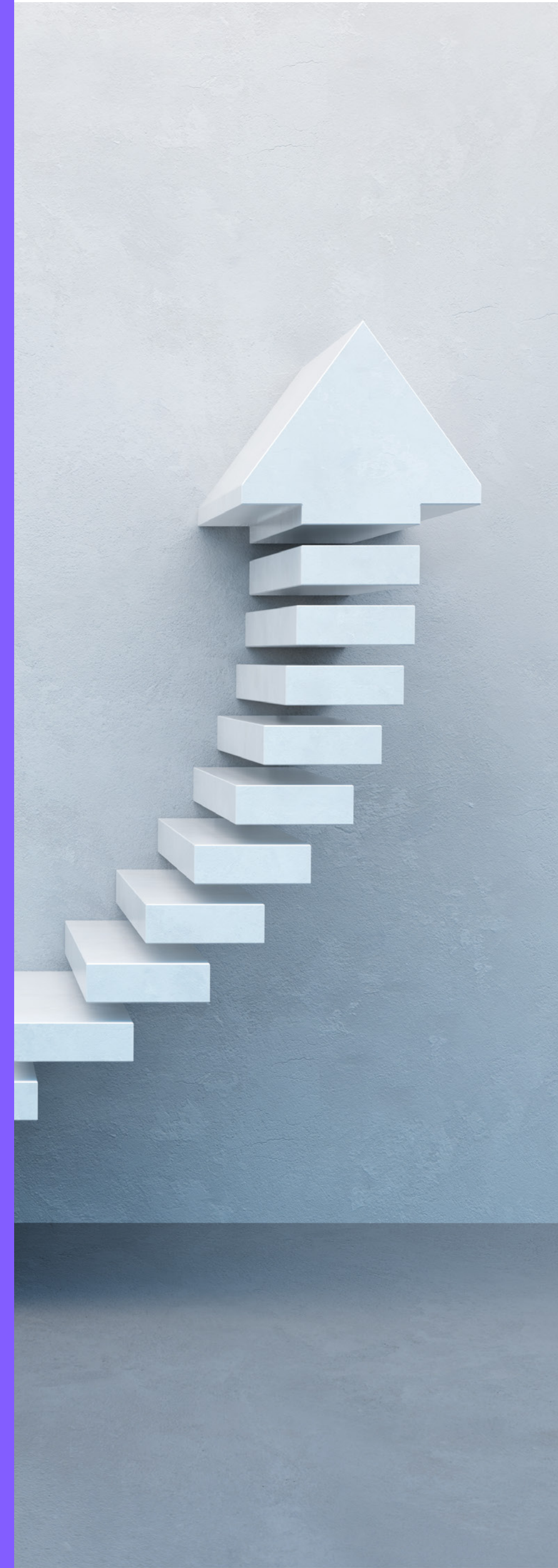
educația financiară nu ține de relația omului cu banca, ci de relația lui cu viața lui financiară. Azi, în România, nivelul de educație financiară (cum să economisești) este suspect de similar cu linia de sărăcie.

În SUA, conform Goldman Sachs 75% dintre americani își iau informații cu privire la deciziile financiare din surse publice, 24% de la prieteni și familie și restul din surse financiare. În România, 24% își iau informația de la furnizorii de servicii financiare, 25% de la prieteni/familie și restul din surse deschise.

Chiar și în 2030 va fi în continuare nevoie de oameni care să ajute alți oameni să ia decizii. Miza acestor lucrători bancari nu va mai fi să furnizeze date, ci să modeleze date și să fie parte din decizia clientului: de exemplu, chiar imi trebuie un frigider, nu ar fi mai bine să economisesc pentru a acoperi alte nevoi viitoare mult mai importante?"

Acest set de observații ne obligă să notăm conexiunea intrinsecă cu un alt sector crucial ale economiei românești în orizontul următorilor ani: sectorul educației.

Al Patrulea Val este în mod automat însoțit -ca toate celelalte valuri din trecut- de o masivă dimensiune educațională și de învățare.

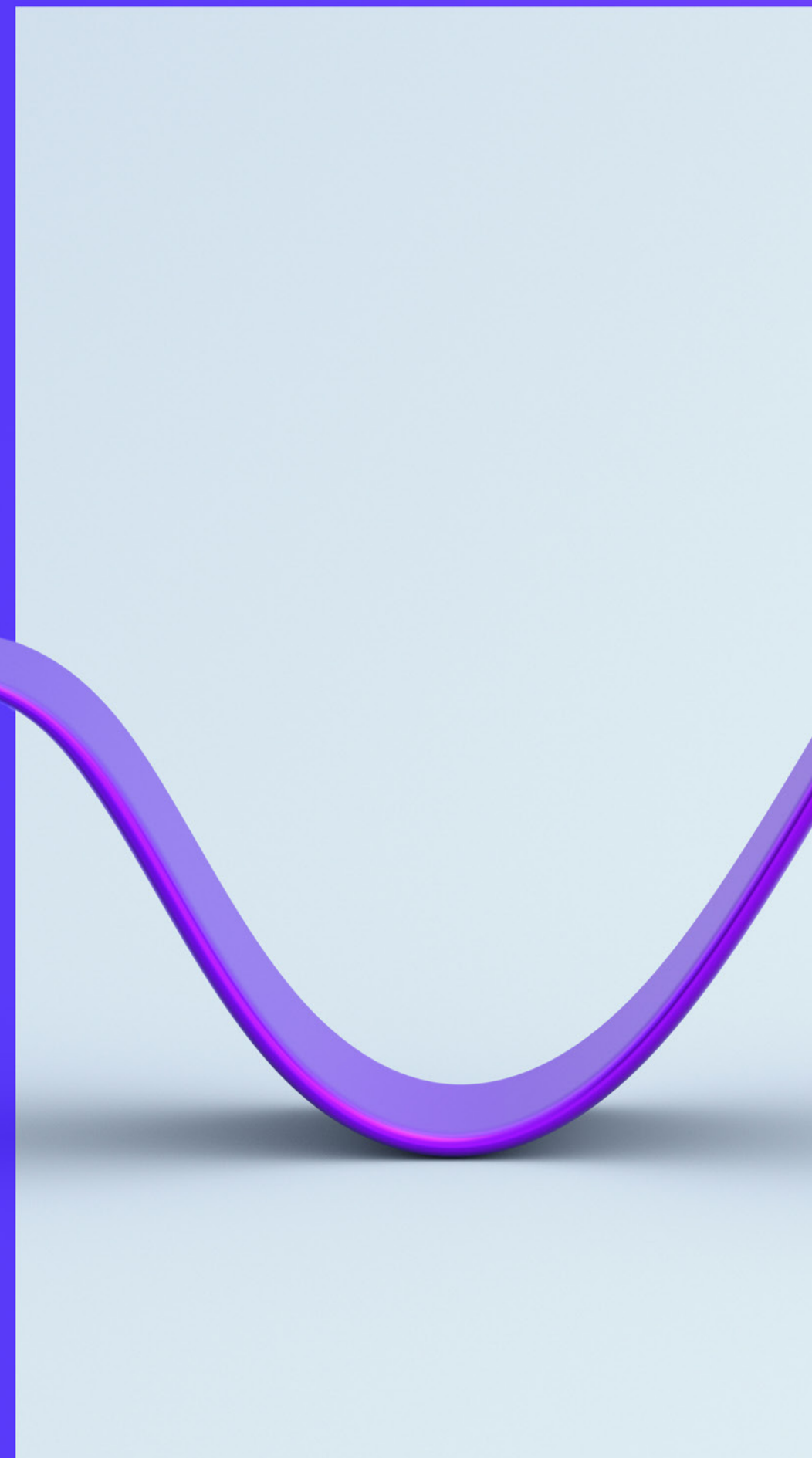

Naționalizare, deznaționalizare și problema guvernantei și managementului sistemului economic național

Toate cele de mai sus ridică în mod inevitabil o temă care trebuie formulată într-o manieră explicită: tensiunea legată de dinamica dintre denaționalizarea și (re)naționalizarea structurii financiar-bancare și monetare. Problema denaționalizării apare în mai toate domeniile economiei naționale, dar ea capătă accente foarte puternice și urgente când e vorba de acest domeniu.

Evoluțiile discutate ridică întrebări serioase cu privire la măsura în care vom mai putea vorbi despre un sistem financiar-bancar-monetar național.

În ce măsură va mai exista o capacitate națională de a avea un cuvânt de spus în funcționarea arhitecturii de guvernanță a băncilor și a intermedierei financiare în România? Este trendul denaționalizării unul ce trebuie încurajat? Sau mai degrabă ar fi nevoie de o regândire și reconsolidare în noile circumstanțe a mecanismelor instituționale de control și monitorizare națională?

Acestea sunt întrebări fundamentale pentru viitorul economiei românești, într-un moment în care aceste evoluții se accelerează și se pare că există din ce în ce mai puțin timp lăsat pentru ezitări. Un lucru este cert: actuala situație și actualul status quo nu este sustenabil nici măcar pe termen mediu.

Există în acest moment un consens că pe întregul orizont de timp previzibil sistemul economic românesc va fi parte dintr-un spațiu european definit de Europa/OCDE.

A constata însă acest lucru sau a spera că lucrurile nu se vor modifica în acest sens, nu este însă suficient.

Întrebări majore persistă: când este vorba despre formula de organizare în interiorul acestui spațiu, vom avea mai multă suveranitate sau mai mult federalism? Care va fi rolul statelor în relație cu mecanismele europene? Care va fi rolul pe care instituțiile guvernantei economice naționale tradiționale îl vor avea în noua arhitectură?

De exemplu, rolul băncii centrale se va diminua în sensul de simplă execuție de aplicare guvernantă? Sau va fi redefinit cu noi atribuții ce vizează domenii noi, aduse în prim plan de revoluția tehnologică?

Momentan, spune Sergiu Manea, chestiunea adopției euro domină orizontul și modul de gândire. Dar noile evoluții arată că orizontul evoluțiilor care trebuie luate în considerare este cu mult mai vast și complex: „Acum vedem modul în care guvernele înțeleg să ia măsuri congruente cu Euro, moneda unică. Moneda Euro există ca politică monetară, dar nu ca politică economică”.

Aderarea României la zona EURO trebuie să îndeplinească criteriile de convergență, respectiv condițiile economice și juridice din Tratatul de la Maastricht. Însă, în mod realist, prosperitatea României este direct legată de capacitatea țării de a fi competitivă într-o piață largită și de a fi pregătită să creeze cadrul propice convergenței, chiar și în lipsa a două instrumente de ajustare care vor dispărea urmare aderării la zona EURO, și aici mă refer la rata dobânzii și la cursul de schimb. În acest parcurs către aderarea la zona EURO, România are nevoie să prioritizeze politici publice sustenabile, lucru care se face, pe de o parte, prin coagularea voinței politice spre acest obiectiv și pe de pe altă parte, prin măsuri menite să asigure stabilitatea și reformele structurale.

**Ramona
Jurubiță**

Country Managing
Partner
KPMG in Romania

Am văzut cum evoluțiile din zona criptomonedelor, precum și intrarea Big Tech în zona financiar-bancară vor ridica probleme majore la toate nivelurile sistemelor economice locale, regionale, naționale, europene și globale. Sergiu Manea crede că în perioada următoare a orizontului 2030, instituții precum BNR vor continua și vor trebui să joace un rol major în poziționarea și raportarea la toate aceste trenduri. „Banca centrală trebuie să înțeleagă care sunt trendurile accelerate și cele pe care trebuie să le controleze, ex ante nu ex post.”

Lucian Croitoru consideră că „sistemele bancare tradiționale vor rămâne într-o mare măsură captive: sunt multe elemente de natură socială, economică, politică care fac ca acest lucru să rămână așa”.

Există limite ale denaționalizării și în România acestea vor continua să se manifeste vizibil în anii ce vin.

Mai este și faptul că la nivel general, nu doar în România, continuă să rămână foarte bine înrădăcinat în mintea economiștilor și decidenților idealul monedei naționale. Suntem, spune Lucian Croitoru, captivi ai unor modele mentale dominate de spectrul monedei fiat centralizate.

Cât de departe mergem însă în eforturile noastre de a ne desprinde de vechile modele? Întrebarea persistă și reprezintă una dintre cele mai grele provocări în orizontul anilor imediat următori.

Poziționarea proactivă a României sau a decidenților români față de trendurile discutate va fi în mod necesar legată de creionarea unei înțelegeri mai bune a avantajelor comparative și competitive naționale în noile circumstanțe. Sau așa cum formulează Sergiu Manea: "Noi, românii, va trebui să găsim o identitate care se numește 'value proposition' într-o Europă mai fragmentată.”

Din acest punct de vedere, interfața dintre sectorul financiar-bancar și cel IT pare să apară ca un punct forte. Ideea că avantajul comparativ manifestat de România în ultimii ani în domeniul IT poate să fie valorificat rapid și efectiv în anii următori în ceea ce privește celelalte sectoare ale economiei este o temă comună prezentă în mod natural în discuțiile specialiștilor.

Așteptările sunt mari. Avantajul comparativ pe care România pare să-l fi câștigat în IT revine constant în mentalul colectiv ca o soluție, uneori invocată aproape magic. Nu trebuie să mire faptul că ea este asociată cu un optimism accentuat cu privire la potențialul acestei externalizări de competență IT în domeniile conexe financiar-bancare.

Există însă și puncte de vedere care sunt mai sceptice. Sergiu Oprescu ridică semne de întrebare cu privire la ceea ce el numește „ipoteză că sectorul bancar ar beneficia în mod direct de proximitatea cu sectorul IT”.

Sectorul bancar din România, spune el, “vibrează pe o frecvență care nu este globală”. De pildă, “neuronii care vibrează s-au dus global (vezi UiPath). Sau FintechOS care se dezvoltă ca o soluție românească, dar când vor deveni un unicorn, ei vor fi crescut deja în afara găoacei din România. Noi suntem prima treaptă a rachetei, dar dacă nu o aruncăm direct 500km în aer, ea cade.” Trebuie așadar să avem o așteptare realistă de la ce putem și ce nu putem obține prin valorificarea factorului IT.

Un alt aspect, diferit, dar totuși legat de cele de mai sus, se referă la trendurile demografice relevante. Se presupune că această competență națională în IT va continua să crească, odată cu intrarea pe piața forței de muncă a noilor generații. Se pot face predicții foarte optimiste cu privire la o schimbare a compoziției forței de muncă în direcția unei României preponderente în sectorul terțiar și al gulerelor albe.

Dar același Sergiu Oprescu atrage atenția că și în acest caz ar trebui să ne calibrăm așteptările într-un mod realist. Este predictibil că o să avem o problemă generațională: de pildă gen Z vine cu un puternic sentiment de "entitlement" și cu anumite atitudini specifice față de muncă și life style. Atunci când peste 60% din aceștia vor fi în câmpul muncii și vor da tonul nu va mai fi „business as usual”.

Cum poate România gestiona acest lucru în contextul în care nici economiile mai puternice nu stau mai bine (deși pot importa masiv forță de muncă)? Rămâne de văzut.

În plus, avertizează Oprescu, "Generatia Z va veni cu mentalități omogene la nivel global (opus Gen X). Ei se simt ca niște cetățeni globali.

Cultura instituțională la nivelul statului român este la nivelul anilor '90. Mereu avem un tătuc în fiecare instituție, mentalitatea să nu vorbești dacă nu ești întrebat. Numai sistemul

privat a preluat și implementat din structura occidentală.

Vor avea loc niște fricțiuni notabile. Poti să ajungi în acest fel să te simți străin în țara ta”.

Există așadar pericolul creării unui clivaj major. Tema națională prin atenția dată fenomenelor denaționalizării în sistemele financiar-bancare-monetare se manifestă așadar și aici pregnant, ocupând prim-planul discuției. Nu ar trebui să ne surprindă acest lucru. Dacă ne uităm în istoria României toate celelalte 3 valuri ale marilor transformări structurale au fost marcate de această temă.

România 2030 și problema intermedierii financiare

⁰⁴ De ce și cine se opune la intermedierea financiară? Cine se opune ca băncile să dea mai mult credit?

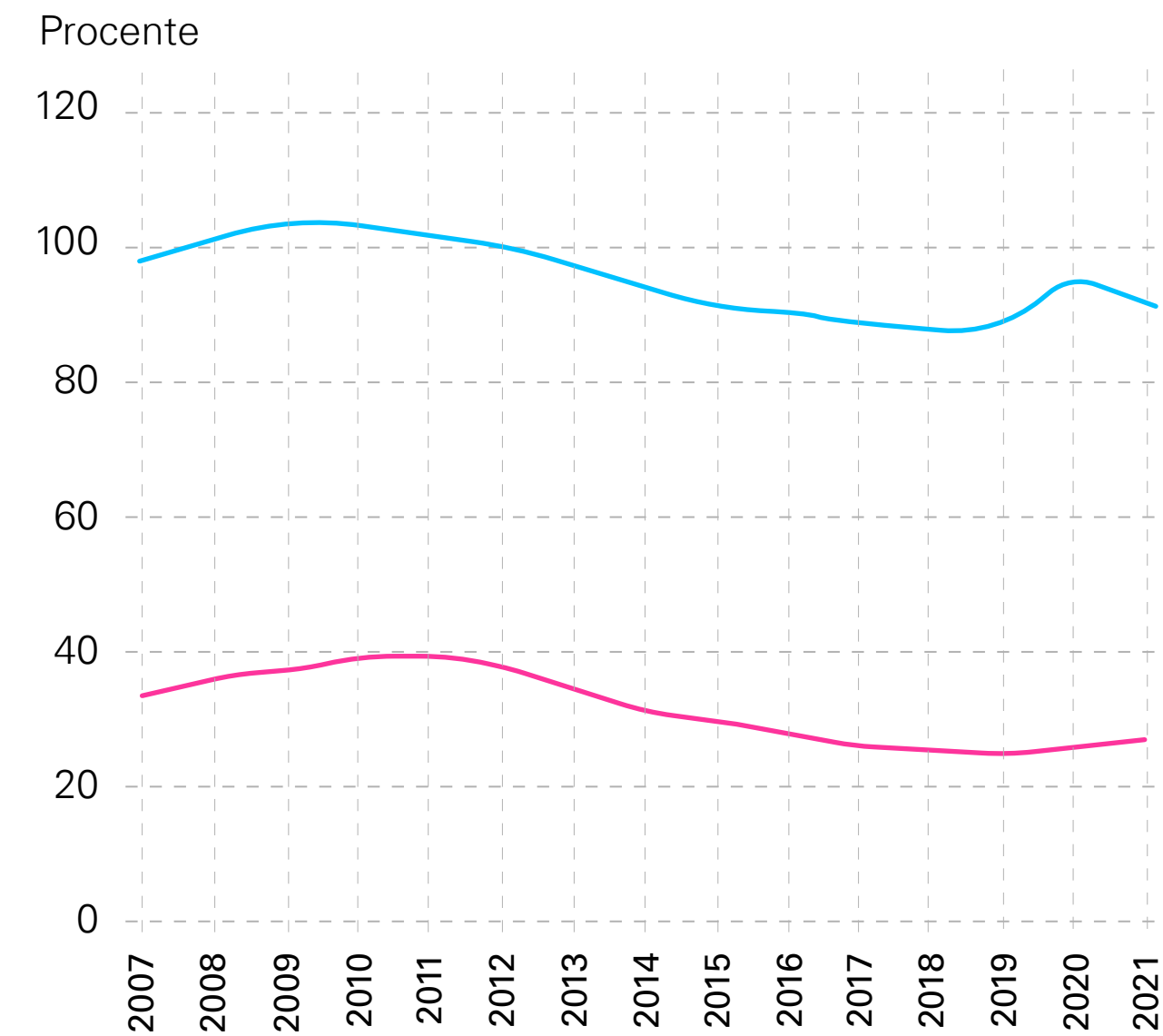
Problema intermediării financiare în orizontul 2030 și politica economică românească în această privință reprezintă o chintesență a temelor discutate mai sus. Sergiu Oprescu formulează problema într-un mod foarte intuitiv: „Te uiți la economia României ca la o companie și trebuie să o finanțezi prin capital de lucru. Ca să duduie economia, cineva trebuie să pompeze sânge în corpul economiei.

Dar noi pompăm doar 27% din capacitate în corpul economiei românești, o medie de 3 ori mai mică decât media europeană de peste 80%. România este o piață de 60 mld credit neguvernamental (adică un grad de 27% intermediere financiară”.

În această situație, economia României, pentru a funcționa, trebuie să se adapteze, folosind structuri alternative: creditul comercial este de 2,5 ori mai mare decât media europeană, iar serviciile bancare din ecosistemul alternativ cross border (vezi cele 2 milioane de utilizatori de Revolut, sau creditul inter-company crossborder) înregistrează o creștere semnificativă. Întrăm deci în acest proces de transformare în orizontul 2030 cu un sistem național de intermediere financiară care prezintă specificități nu neapărat pozitive.

Data fiind această realitate, Sergiu Oprescu consideră că este legitim să formulăm întrebări precum: Cum s-a ajuns că societatea românească însăși, an de an, subminează singură intermedierea financiară?⁰⁴ Dacă ne uităm la seriile de date din 2015 până azi vedem un recul în acordarea de credite, iar structurile politice mai puțin dispuse să susțină creditarea:

Evoluția intermediării financiare indirecte*

* (Credit acordat sectorului privat, exclusiv IFN/PIB)*100

Sursa: BNR, Raport anual 2021

— zona Euro — România

“Driverul principal fiind intermedierea financiară, trebuie să mă duc de la 27% la peste 45% spre un 60% care ar fi optim. Acum 240 mld PIB în 2022, cu 25% credit neguvernamental, adică $\frac{1}{4}$ din 240 mld fac 60 mld EUR. Dacă este să ajung în 2030 la 300 mld PIB (3% CAGR), 40% intermediere financiară înseamnă 120 mld EUR. De la 60 mld EUR la 120 mld EUR cineva trebuie să dea 60 mld EUR credit.

Cine va da credit? Băncile din eşalonul 1, 2 sau 3? Cine vor fi cei care vor accepta? Noi în România suntem cei care nu pot da credite unei persoane fizice cu “net wealth” 60-70% active imobiliare. În US avem 25% active imobiliare.

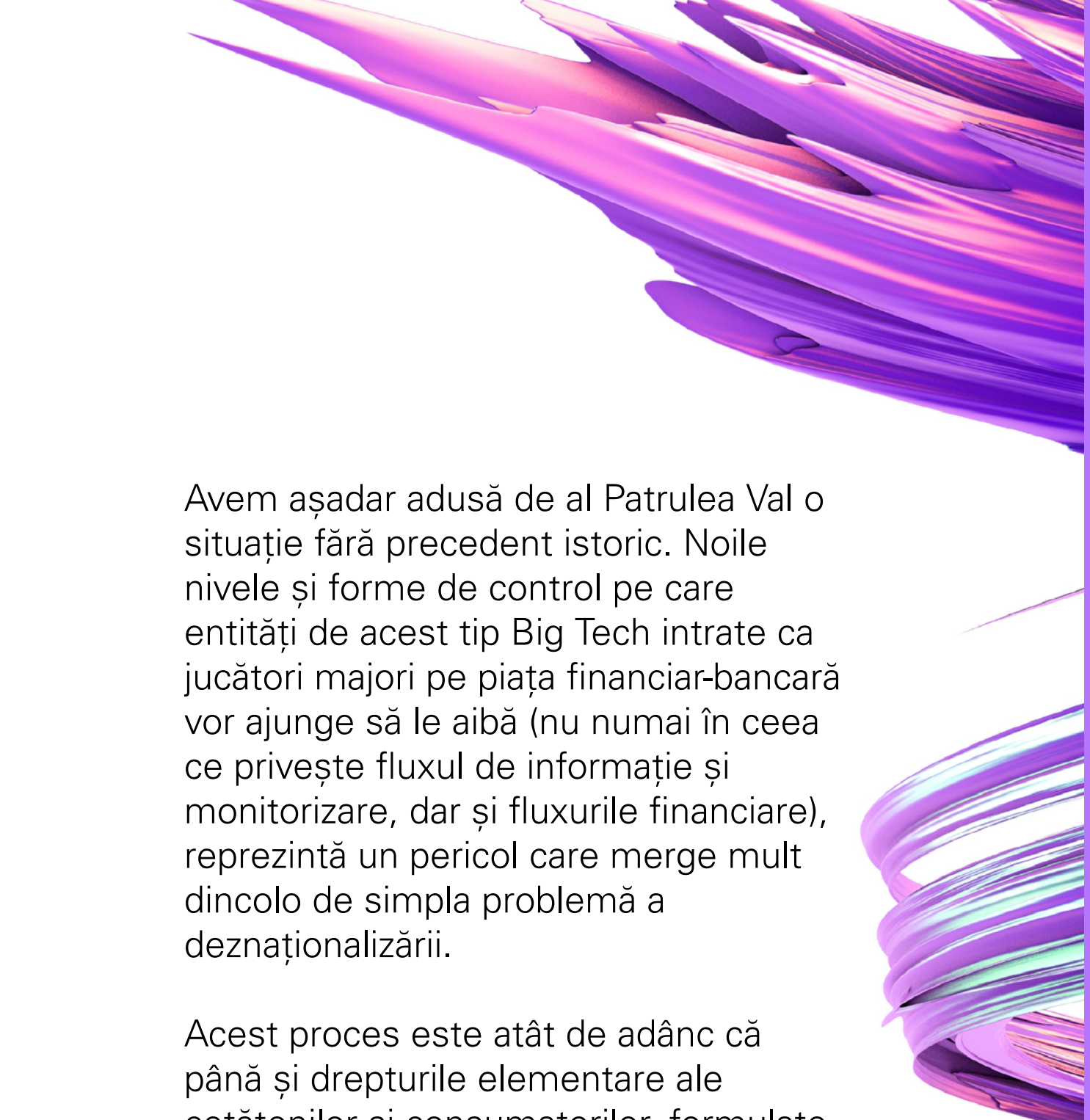
Noi în România nu monetizăm imobiliarul, banul este inchistat, nu circulă. Pivotal este bineînţeles intermedierea financiară” și exact acolo avem o problemă.

Volumul de finanțare suplimentară ar trebui să fie direcționat prioritar spre sectoare cu valoare adăugată mare, spre proiecte inovative, cu capacitate de multiplicare la nivelul economiei. Asta presupune atât o disciplină financiară mai bună la nivelul companiilor, cât și programe guvernamentale care să sprijine capacitatea de absorbție a fondurilor pe direcții și sectoare prioritare la nivel național.

Dincolo de aspectele financiare și economice pure avem aici direct implicată problema denaționalizării: centrul de greutate al intermedierei financiare iese cu totul din sfera românească.

De aici semne de întrebare foarte serioase: “Atunci România va trebui să caute surse alternative de finanțare. Să zicem că Google, care va fi intrat deja la vremea aceea ca un jucător major pe piața globală în domeniu- îți va da banii pe baza de “behaviour analytics”.

Dar tot el poate bloca accesul la orice sursă alternativă, introduce un nivel de control personalizat sau poate deveni o sursă de monitorizare și orientare a creditului la nivel global care acționează după o logică care scapă cu totul logicii interesului național al unei țări ca România.”

Avem așadar adusă de al Patrulea Val o situație fără precedent istoric. Noile nivele și forme de control pe care entități de acest tip Big Tech intrate ca jucători majori pe piața financiar-bancară vor ajunge să le aibă (nu numai în ceea ce privește fluxul de informație și monitorizare, dar și fluxurile financiare), reprezintă un pericol care merge mult dincolo de simpla problemă a deznaționalizării.

Acest proces este atât de adânc că până și drepturile elementare ale cetățenilor și consumatorilor, formulate și apărute sub constituțiile naționale, ajung să fie puse în discuție.

Avem așadar o ilustrare a modului în care problematica intermedierei financiare ne servește drept fereastră prin care ajungem să realizăm complexitatea și importanța sarcinii care ne stă în față în anii imediat următori.

Ajunși în acest punct am cerut interlocutorilor noștri să ne împărtășească viziunea lor cu privire la scenariile pozitive și negative în această privință, în condițiile celui de al Patrulea Val.

Scenariul negativ

pare să fie definit de faptul că vom continua să facem ceea ce facem acum. Adică să continuăm acest trend care va duce la puternica adopție a serviciilor bancare crossborder și va consfinți instituționalizarea “dezintermedierii financiare” a sistemului bancar din România. “Dezintermedierea” va fi asociată de evoluții prin care BNR pierde pedalele și mecanismele de ghidaj.

O să avem o mașina care azi merge cu 40km/h și vom ajunge la o mașină care merge cu 100 km/h fără șofer și pedale. Noi nu suntem în situația Greciei sau a Italiei, dar dacă vrem să avem o structură bancară și economică optimă trebuie să fim atenți la capacitatea României de a-și conduce destinul.

Ca șoferi ai acestei entități (România) când vom da peste hopuri, va trebui să le putem ocoli, dar dacă nu avem volan și nu avem frâne, va fi mai greu.

Scenariul pozitiv

este evident și a reieșit în mod sistematic, pas cu pas, din toate cele discutate mai sus, pe parcursul acestei evaluări de etapă. Anii 2023-24 vor trebui să fie un “inflection point” construit din perspectiva reglementării, educației, politicului și comercialului. Al Patrulea Val devine o preocupare explicită și sistematică pentru societatea și decidenții români.

Pornind de la o serie de decizii strategice legate de tehnologizarea și restructurarea organizațională la nivel sectorial și național, dublate de strategii concrete - cum ar fi mobilizarea a aproximativ 60 mld EUR, prin monetizarea activelor imobilizate și nu numai -, are loc un impact în cascadă mult mai mare, ce alimentează și turează economia românească pentru deceniile ce vin. În acest scenariu, orizontul următorilor ani este unul al unui excepțional efort concentrat de restructurare a economiei naționale, având în centru restructurarea sectorului financiar-bancar-monetar.

O să avem o mașină care va merge cu 120 km/h cu șofer și pedale și pe care o vom putea folosi pentru a dezvolta și calibra eficiența și reziliența economiei naționale în fața tuturor provocărilor ce se ridică la orizont.

Pentru asta trebuie însă să ne mobilizăm. Al Patrulea Val a atins deja România așa cum o cunoaștem, așa cum am ajuns să o reconstruim în ultimii 30 de ani. Fereastra de oportunitate pentru a acționa eficient și cu șanse mari de succes este îngustă: Orizontul anilor 2030 este orizontul de acțiune stringentă. Specialitatea noastră istorică pare a fi că plecăm dintr-o situație dezavantajată și să reușim să recuperăm de multe ori în mod cu totul paradoxal: Ne trebuie o minte limpede, o regândire profundă și realistă a momentului istoric și o mobilizare instituțională națională fără precedent, ca să reușim din nou.

Echipă coordonatoare de proiect:

Academia Română

Universitatea din București

**Paul Dragos
Aligica**

KPMG Profesor,
Universitatea București

KPMG în România

**Ramona
Jurubiță**

Country Managing
Partner
KPMG in Romania

KPMG in Romania

KPMG in Romania,
DN1, Soseaua Bucuresti-Ploiesti nr. 89A,
Sector 1, Bucuresti 013685,
Romania,
P.O. Box 18 – 191
Tel: +40 372 377 800

kpmg.com/socialmedia

Toate informațiile prezentate au un caracter general și nu sunt destinate a se adresa condițiilor specifice unei anumite persoane fizice sau juridice. Deși încercăm să furnizăm informații corecte și de actualitate, nu există nici o garanție că aceste informații vor fi corecte la data la care sunt primite sau că vor continua să rămână corecte în viitor. Nu trebuie să se acționeze pe baza acestor informații fără o asistență profesională competentă în urma unei analize atente a circumstanțelor specifice unei anumite situații de fapt.

Numele KPMG și logoul KPMG sunt mărci înregistrate utilizate sub licență de firmele membre independente ale organizației globale KPMG.

© 2023 KPMG **România** S.R.L., o societate cu răspundere limitată de drept român, membră a organizației globale KPMG, compusă din societăți membre independente afiliate KPMG International Limited, societate privată engleză cu răspundere limitată la garanții. Toate drepturile rezervate.